

ОДГОВОРИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ НА
УПИТНИК СПЕЦИЈАЛНОГ ИЗВЕСТИОЦА УН
ЗА ТРГОВИНУ ЉУДИМА, ПОСЕБНО
ЖЕНАМА И ДЕЦОМ

МИНИСТАРСТВО ЗА ЉУДСКА И МАЊИНСКА ПРАВА И
ДРУШТВЕНИ ДИЈАЛОГ

Датум слања: 4.2.2022. године

Садржај

Увод.....	2
Одговори Републике Србије на Упитник Специјалног известиоца УН за трговину људима, посебно женама и децом.....	3
Responses of Republic of Serbia to the Questionnaire of the UN Special Rapporteur Trafficking in Human Beings, in particular Women and Children	9
Упитник.....	15

Увод

Посредством Сталне мисије Републике Србије при УН и другим међународним организацијама у Женеви достављен је упитник *Специјалног известиоца УН за трговину људима, посебно женама и децом* којим се, у складу са Резолуцијом УН Савета за људска права 44/4, траже прилози држава чланица потребни за писање извештаја на тему трговине људима у циљу присилног рада, ропства или пракси сличним ропству у пољопривреди. Циљ сачињавања овог извештаја је да истражи границе тренутног законодавства и пракси који доприносе повећању ризика од трговине људима у пољопривреди. Извештај ће бити представљен на 50. заседању УН Савета за људска права.

Одговор је сачињен на бази информација које су доставили Министарство правде, Министарство унутрашњих послова, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Комесаријат за избеглице и миграције и Центар за заштиту жртава трговине људима, као и информација којима располаже Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог.

Одговори Републике Србије на Упитник Специјалног известиоца УН за трговину људима, посебно женама и децом

Србија је ратификовала Конвенцију УН против транснационалног организованог криминала, заједно са Палермо протоколом, као и Конвенцију Савета Европе о борби против трговине људима. Наша земља је једна од ретких у свету, у чијем уставу се налази члан, који забрањује трговину људима. У члану 26 Устава Републике Србије, забрањује се сваки облик трговине људима, као и принудан рад, ропство и положај сличан ропству. Трговина људима је дефинисана и у Кривичном законнику Републике Србије и кажњива законом, по члану 388 и класификована је у злочине против човечности.

У нашој земљи функционише Савет за борбу против трговине људима, на највишем нивоу, кога чине чланови Владе Републике Србије. Донета је Стратегија превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом, за период од 2017. до 2022. године, а у поступку је и усвајање Акционог плана за спровођење Стратегије, за текући период.

Усвојене су Стандардне оперативне процедуре за поступање са жртвама трговине људима, које се редовно ажурирају и прилагођавају актуелној ситуацији и стању у области борбе против трговине људима.

Основана је Канцеларија за координацију активности у борби против трговине људима, при Министарству унутрашњих послова. Установљен је Центар за заштиту жртава трговине људима, као јединствене и иновативне установе у систему социјалне заштите. Она има задатак да прати и унапређује систем заштите жртава, врши формалну идентификацију жртава и координацију њихове заштите. Овако постављен систем представља пример добре праксе, поштује социјални принцип у раду са жртвама и њихово право на помоћ и подршку без обзира на одлуку да ли ће учествовати у кривичном поступку, јер се на овај начин идентификација измешта из law enforcement система и њу врше посебно обучени и сензитивисани професионалци.

Поступак формалне идентификације жртава, који спроводи Центар, се наставља на прелиминарну идентификацију, коју обавља широк круг актера, као што су систем полиције, здравства, образовања, социјалне заштите, НВО сектор, инспекција рада и други. Сви они имају обавезу да Центру пријаве сваку сумњу на могућу трговину људима.

Развијени су индикатори за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима за системе полиције, образовања и социјалне заштите, који служе као алат за препознавање показатеља који указују на могућу трговину људима или ризике. Сви ови индикатори су сензитивни и на трговину људима у пољопривредном сектору.

Од новембра 2021. године, Заштитник грађана је добио улогу известиоца у области трговине људима.

Нашим законодавством, жртвама трговине људима, загарантована су права на бесплатну здравствену заштиту, образовање, рад, социјалну заштиту, правну подршку, право на период за опоравак и рефлексiju и заштиту од гоњења за дела која су учиниле принуђене од стране експлоататора.

Центар за заштиту жртава трговине људима је претходних година учествовао у великом броју обука у којима су професионалци из свих релевантних сектора (социјална заштита,

полиција, образовање...) добили знања о томе како да препознају случајеве трговине људима и реагују на њих.

- С обзиром на то да је Србија на транзитној мигрантској рути, као и на то да у нашој земљи постоји мањак радника, све је већи број миграната који се радно ангажују на различитим пословима. Они свакако спадају у групе у ризику, због чега је потребно унапредити систем препознавања трговине људима међу мигрантском популацијом и систем њихове заштите. Развијена је листа индикатора за прелиминарну идентификацију деце жртава трговине људима међу мигрантском популацијом. Центар за заштиту жртава трговине људима је учествовао у изради информатора за мигранте, на језицима који су њима доступни, а који имају за циљ да им помогну у препознавању ризика од трговине људима и обезбеђивању адекватне помоћи. Професионалци који раде са мигрантима су прошли обуке за препознавање случајева трговине људима.

Може се закључити да је трговина људима у сектору пољопривреде недовољно осветљена и да је наш систем више оријентисан на друге области у којима се дешава трговина људима, те у тим областима имамо и много веће резултате у откривању случајева и пружању подршке жртвама. Поред великих помака које је Србија направила у борби против трговине људима, потребно уложити још додатних напора и ојачати актере у систему, кроз повећање људских и других ресурса и усвајање проактивнијег приступа за откривање случајева трговине људима у сектору пољопривреде.

На седници Владе Републике Србије одржаној 30. јула 2020. године усвојена је Национална стратегија за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у Републици Србији за период 2020–2025. године и Акциони план којим се уређује начин њеног спровођења. Поменута Стратегија и Акциони план се односе на све жртве трговине људима.

Такође, жртве трговине људима су *ex lege* и корисници бесплатне правне помоћи, а ово право им је гарантовано Законом о бесплатној правној помоћи. Поред опште гаранције, жртве трговине људима уживају и својеврсну додатну гаранцију да ће им бити пружена бесплатна правна помоћ. Наиме, за ову категорију жртава кривичних дела, довољно је само да се лица изјасне као жртве трговине људима, без потребе да тај свој статус и доказују како би остварила право на бесплатну правну помоћ.

Закон о поједностављеном радном ангажовању на сезонским пословима у одређеним делатностима који је почео са применом 8. јануара 2019. године, у члану 3. став 4. поменутог закона прописано је да се на страног држављанина који се, за време боравка на територији Републике Србије, радно ангажује на пословима и под условима прописаним овим законом, не примењују посебни услови за запошљавање странца утврђени законом којим се уређује рад странаца. Сва права утврђена овим законом подједнако се примењују на домаће и стране држављане.

- Центар за заштиту жртава трговине људима води родно сензитивну статистику формално идентификованих жртава трговине људима, разврстане по видовима експлоатације. Радна експлоатација је други најчесталији облик трговине људима, после сексуалне експлоатације. За радну експлоатацију је карактеристично и то што су, за разлику од осталих облика, овде чешће жртве мушкарци, па су тако у последње две године жртве трговине људима у сврху радне експлоатације, у 66% случајева мушкарци. Када је у питању овај облик трговине људима, жртве су најчешће експлоатисане у грађевинском

сектору. У ризику су и особе које раде у сектору угоститељства, особе које раде као послуга и особе ангажоване на пољопривредним газдинствима.

У 2021. години идентификоване су 2 жртве трговине људима које су експлоатисане у пољопривреди. Једна жртва је малолетна женска особа, која је експлоатисана на привременим пољским радовима, а друга особа је пунолетни мушкарац, са интелектулним и менталним тешкоћама, која је годинама вишеструко експлоатисана, између осталог и кроз принудни рад и успостављање ропског односа.

- Од почетка примене закона о поједностављеном радном ангажовању на сезонским пословима у одређеним делатностима до краја 2021. године путем портала www.sezonskiradnici.gov.rs, регистровано је 266 пријава за стране држављане и то из следећих земаља:

Узбекистан – 107 лица,
Турска – 71 лице (24 лица женског пола),
Казахстан – 39 лица (16 лица женског пола),
Украјина – 23 лица (9 лица женског пола),
Индија – 17 лица,
Босна и Херцеговина – 3 лица,
Северна Македонија – 2 лица,
Црна Гора – 1 лице,
Руска Федерација – 1 лице и
Сједињене Америчке Државе – 1 лице.

Оба лица из Руске Федерације и Сједињених Америчких држава су била женског пола.

- Инспектори рада у Србији су такође прошли обуке за препознавање случајева трговине људима, али због недовољног броја запослених, они нису у могућности да довољно ефикасно обаве своја задужења и немају капацитете да у адекватној мери откривају овакве случајеве.

У периоду 23–24.09.2021. године, у организацији Министарства унутрашњих послова Републике Србије, Секретаријата ОЕБС и Мисије ОЕБС у Републици Србији у Београду одржана је конференција на тему „Оцена ризика и спречавање трговине људима у ланцима снабдевања“. Циљ конференције је окупљање свих релевантних актера који би разговарали о теми спречавања и сузбијања трговине људима у ланцима снабдевања. На конференцији су поред представника Министарства унутрашњих послова и ОЕБС учествовали и представници других релевантних министарства и институција, тужилаштва, судова, међународних организација, организација цивилног друштва, Привредне коморе Републике Србије, компанија и домаћих и међународних експерата. Обзиром да се овој теми први пут причало у региону на конференцију су били позвани као гости и Национални координатори за борбу против трговине људима из Босне и Херцеговине, Хрватске, Северне Македоније и Црне Горе. На конференцији је представљен ОЕБС модел смерница и недавно усвојен закон (посебно француски) и иницијативе о спречавању трговине људима у ланцима снабдевања, представљено је тренутно стање правног и институционалног оквира усмереног ка спречавању и сузбијању трговине људима у ланцима снабдевања, као и политике приватних и јавних предузећа у вези са друштвено одговорним јавним набавкама и поштовање људских права, а презентоване су неке од постојећих корпоративних политика и изазова у њиховој примени. Договорено је

да се током 2022. године настави са организовањем конференција и састанака на ову тему.

- Бројне активности предузимају се на плану борбе против трговине људима, посебно уважавајући специфичности трговине људима у циљу радне експлоатације, као једног од облика трговине људима. Активности јавног тужилаштва, на плану сузбијања свих облика трговине људима, усмерене су пре свега на кривично гоњење учинилаца овог кривичног дела, кроз доследну примену закона и ефикасно поступање, специјализацију и обуку јавних тужилаца, повећање ефикасности међународне сарадње и међународне правне помоћи, сарадњу са другим државним органима и организацијама цивилног друштва, на националном и међународном нивоу и учешће у стратешким пројектима.

Ради постизања законитости, делотворности и једнообразности у поступању свих јавних тужилаца, Републички јавни тужилац је дана 23.06.2021. године издала Опште обавезно упутство у складу са којим су у свим апелационим и вишим јавним тужилаштвима одређени јавни тужиоци контакт особе за кривично дело трговина људима из члана 388. Кривичног законика.

Такође, у циљу ефикаснијег поступања у области међународне правне помоћи у кривичним стварима, Обавезним упутством Републичког јавног тужиоца од 15.08.2016. године, у свим вишим јавним тужилаштвима у Србији одређен је по један носилац јавнотужилачке функције - контакт особа за предмете међународне правне помоћи.

Полицијски службеници Министарства унутрашњих послова Републике Србије поднели су, током 2020. и 2021. године две кривичне пријаве, против пет лица због основане сумње да су извршила кривично дело Трговина људима из члана 388. Кривичног законика Републике Србије, чији је циљ била радна експлоатација у области пољопривредне делатности, конкретно у грани сточарства. Наведеним кривичним делима оштећено је три лица од којих је једно страни држављанин.

У току 2020. године, на подручју Вишег јавног тужилаштва у Новом Саду, на основу проактивне истраге која је вођена у сарадњи са Полицијском управом у Новом Саду, откривена су два случаја трговине људима у циљу радне експлоатације на пољопривредним имањима. Након спроведене истраге, против три окривљена лица, која су употребом силе и претње, довођењем у заблуду и злоупотребом тешких прилика врбовали, превозили и држали укупно седам оштећених, у циљу експлоатације њиховог рада на пољопривредном газдинству, подигнуте су оптужнице, због кривичног дела трговина људима из члана 388. став 6. у вези са ставом 1. Кривичног законика, које су правноснажно потврђене од стране Вишег суда у Новом Саду, пред којим су у току кривични поступци против окривљених.

У наведеним кривичним предметима, надлежно јавно тужилаштво је сарађивало са Центром за заштиту жртава трговине људима, као и организацијом цивилног друштва АСТРА, ради благовременог обезбеђивања прихвата и смештаја жртава трговине људима, којима је у току истраге надлежни јавни тужилац по службеној дужности одредио статус посебно осетљивог сведока и њихово испитивање је спроведено у посебној просторији („скрин соби“), без непосредног присуства окривљених и њихових бранилаца.

Једно лице, жртва трговине људима у циљу радне експлоатације у области пољопривредне делатности (сточарство), као држављанин Републике Северне Македоније враћен је у матичну земљу у оквиру сарадње Министарства унутрашњих

послова Републике Србије и Центра за заштиту жртава трговине људима са надлежним органима Републике Северне Македоније. Лице је током поступка идентификације пружена потребна помоћ и подршка, која се наставила и након што је лице напустило територију Републике Србије.

- Интерно расељена лица и избеглице из бивше Југославије, у складу са законодавним и стратешким оквиром Републике Србије, имају једнака права и укључени су у све мере, као и сви остали грађани, у области заштите, превенције и борбе против трговине људима.
- Процена стручних радника Центра за заштиту жртава трговине људима је да постоји могућност да је значајан број случајева трговине људима у пољопривреди неоткривен и да је потребан проактивнији, интерсекторски приступ у њиховом откривању. Међу нарочито ризичним категоријама су особе са интелектуалним и менталним тешкоћама, али и другим облицима инвалидитета, које су ангажоване на пољопривредним газдинствима, у селима и на удаљеним фармама. Овакве особе су подложне манипулацији, не познају своја права, имају низак капацитет за самозаштиту и социјално су изоловане.
- Индикатори за систем социјалне заштите се разликују за децу и одрасле потенцијалне жртве трговине људима. У току 2021. године, ревидирани су индикатори за систем образовања, а направљени су и индикатори за формалну идентификацију. У оквиру индикатора за формалну идентификацију, развијене су посебне листе индикатора за препознавање радне експлоатације и листе за препознавање ропства, пракси сличних ропству и сервитуда. Ове листе се такође разликују за децу и одрасле, а имају и родно сензитивну компоненту.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања је издало Инструкцију о начину рада установа социјалне заштите и организација социјалне заштите за пружање услуга социјалне заштите деце у заштити деце од злоупотребе дечијег рада, а израђени су и индикатори за препознавање злоупотребе дечијег рада, као и водич за њихову примену.

У високом ризику су и деца која живе на оваквим газдинствима, а нарочито деца без родитељског старања, која живе у хранитељским породицама. С обзиром на то недовољне капацитете центара за породични смештај и центара за социјални рад, контрола и подршка хранитељима често није адекватна, тако да постоји ризик да одређене хранитељи оптерећују децу радним обавезама. Иако је породични смештај у начелу добар облик заштите, који даје одличне резултате, постоје случајеви у којима хранитељи злоупотребљавају свој положај, кроз радну експлоатацију штићеника.

У оквиру пројекта Међународне организације рада „Ангажовање и подршка на националном нивоу смањењу појаве дечјег рада – CLEAR“ који је реализован у Републици Србији у периоду од 2015. до 2017. године, спроведено је истраживање „Брза процена стања“ (Rapid Assessment) злоупотребе дечјег рада у пољопривреди како би се омогућио потребан увид у циљу развијања активности и мера за превенцију и елиминацију злоупотребе дечјег рада у пољопривреди. У оквиру истраживања током 2017. године спроведена је анкета за домаћинства и за регистроване пољопривредне субјекте. Такође су организовани и фокус групе и интервјуи са децом, родитељима али и лекарима и школама у руралним областима у којима се спроводило истраживање. У оквиру истраживања формулисане су следеће препоруке за Републику Србију, које се могу користити и приликом израде тематског извештаја УН Специјалног известиоца за трговину људима:

- Бавити се злоупотребом дечијег рада путем политика руралног развоја;
- Установити на централном нивоу координационо тело надлежно за превенцију злоупотребе дечијег рада;
- Појачати инспекцијски надзор над правним лицима која обављају послове у пољопривреди, посебно у време сезонских радова;
- Бавити се злоупотребом дечијег рада путем политика заштите деце, јер злоупотреба дечијег рада може да угрози дечији развој и благостање;
- Повећати број установа за дневну бригу о деци у шпици сезоне пољопривредних радова. На овај начин родитељи ће моћи да оставе децу у специјализованој установи за бригу о деци и на тај начин спрече ризик од злоупотребе дечије рада;
- Дефинисати процедуре кроз које ће локалне школе и амбуланте/домови здравља, као и надлежни центар за социјални рад, имати улогу у редовном извештавању о злоупотреби дечјег рада, као и подизању свести локалне заједнице о штетности злоупотребе дечијег рада и ризицима које носе послове у пољопривреди;
- Осмислити и спровести националну кампању подизања свести о злоупотреби дечијег рада уопште и злоупотреби дечијег рада у пољопривреди специфично, јер је ово вероватно најчешћи облик дечијег рада у Србији;
- Увести дисагрегацију административних података о злоупотреби дечијег рада према основи дефиниције: прекомерни рад и ризичне активности за различите старосне групе.

Responses of Republic of Serbia to the Questionnaire of the UN Special Rapporteur Trafficking in Human Beings, in particular Women and Children

Serbia has ratified the UN Convention against Transnational Organized Crime, together with the Palermo Protocol, as well as the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings. Our country is one of the few in the world whose constitution includes an article that prohibits human trafficking. Article 26 of the Constitution of the Republic of Serbia prohibits all forms of trafficking in human beings, as well as forced labour, slavery and servitude. Trafficking in human beings is also defined in the Criminal Code of the Republic of Serbia and is punishable by law, according to Article 388, and is classified as crimes against humanity.

The Council for Combating Trafficking in Human Beings operates at our highest level in our country, and it consists of members of the Government of the Republic of Serbia. The Strategy for the Prevention and Suppression of Trafficking in Human Beings, especially Women and Children, for the period from 2017 to 2022 has been adopted, and the adoption of the Action Plan for the implementation of the Strategy for the current period is in progress.

Standard Operating Procedures for the Treatment of Victims of Trafficking in Human Beings have been adopted, which are regularly updated and adjusted to the current situation and situation in the field of combating trafficking in human beings.

The Office for Coordination of Activities for Combating Trafficking in Human Beings has been established within the Ministry of the Interior. The Centre for the Protection of Victims of Trafficking in Human Beings has been established as a unique and innovative institution in the system of social welfare. It has the task of monitoring and improving the victim protection system, formally identifying victims and coordinating their protection. The system set up in this way is an example of good practice, it respects the social principle in working with victims and their right to help and support regardless of the decision whether to participate in criminal proceedings or not, because in this way identification is removed from the law enforcement system and is performed by specially trained and sensitive professionals.

The process of formal identification of victims, conducted by the Centre, continues with the preliminary identification, which is performed by a wide range of professionals, such as the police, health, education, social protection, NGO sector, labour inspection and others. All of them have an obligation to report to the Centre any suspicion of possible human trafficking.

Indicators have been developed for the preliminary identification of victims of trafficking for the police, education and social protection systems, which serve as a tool for identifying indicators that indicate possible trafficking or risks. All these indicators are also sensitive to human trafficking in the agricultural sector.

In November 2021, the Protector of Citizens was given the role of rapporteur in the field of human trafficking.

Our legislation provides the victims of trafficking with the guaranteed rights to free health care, education, work, social protection, legal support, the right to a recovery period and reflection, and protection from prosecution for acts they committed forced by the exploiters.

In previous years, the Centre for the Protection of Victims of Trafficking in Human Beings participated in a large number of trainings in which professionals from all relevant sectors (social protection, police, education ...) gained knowledge on how to recognize and respond to cases of trafficking.

- Considering that Serbia is on the transit migrant route, as well as the fact that there is a shortage of workers in our country, there is an increasing number of migrants who are engaged in various jobs. They certainly belong to groups at risk, which is why it is necessary to improve the system of recognizing human trafficking among the migrant population and the system of their protection. A list of indicators for the preliminary identification of child victims of trafficking among the migrant population has been developed. The Centre for the Protection of Victims of Trafficking in Human Beings participated in the development of a newsletter for migrants, in the languages available to them, which aim to help them identify the risks of trafficking in human beings and provide adequate assistance. Professionals working with migrants have been trained to recognize trafficking cases.

It can be concluded that human trafficking in the agricultural sector is insufficiently recognisable and that our system is more oriented to other areas where human trafficking occurs, and in these areas, we have much greater results in detecting cases and providing support to the victims. In addition to the great progress that Serbia has made in the fight against human trafficking, it is necessary to make additional efforts and strengthen the actors in the system, through increasing human and other resources and adopting a more proactive approach to detecting human trafficking in agriculture.

At the session of the Government of the Republic of Serbia held on July 30, 2020, the National Strategy for Exercising the Rights of Victims and Witnesses of Criminal Offenses in the Republic of Serbia for the period 2020-2025 was adopted and the Action Plan regulating the manner of its implementation. The mentioned Strategy and Action Plan refer to all victims of human trafficking.

Also, victims of human trafficking are *ex lege* the beneficiaries of free legal aid, and this right is guaranteed by the Law on Free Legal Aid. In addition to the general guarantee, victims of trafficking also enjoy a kind of additional guarantee that they will be provided with free legal aid. Namely, for this category of victims of criminal acts, it is enough for persons to declare themselves as victims of human trafficking, without the need to prove their status in order to exercise the right to free legal aid.

The implementation of the Law on Simplified Work Engagement on Seasonal Jobs in Certain Activities started on January 8, 2019. Article 3, paragraph 4 of the said law stipulates that if foreign citizen who, during his or her stay in the territory of the Republic of Serbia, starts work under the conditions prescribed by this law, special conditions for the employment of foreigners determined by the law governing the work of foreigners shall not apply. All rights established by this law apply equally to domestic and foreign citizens.

- The Centre for the Protection of Victims of Trafficking in Human Beings maintains gender-sensitive statistics on formally identified victims of trafficking in human beings, classified by type of exploitation. Labour exploitation is the second most common form of human trafficking, after sexual exploitation. It is characteristic of labour exploitation that, unlike other forms, the victims are more often men, so in the last two years the victims of human trafficking for the purpose of labour exploitation, in 66% of cases, are men. When it comes to this form of human trafficking, victims are most often exploited in the construction sector.

Also at risk are people working in the hospitality sector, people working as servants and people engaged on farms.

In 2021, 2 victims of human trafficking who were exploited in agriculture were identified. One victim is a minor female exploited in temporary field work, and the other one is an adult male, with intellectual and mental disabilities, who has been exploited multiple times over the years, including forced labour and slavery.

- From the beginning of the implementation of the law on simplified work engagement on seasonal jobs in certain activities until the end of 2021, 266 applications for foreign citizens were registered from the following countries, through the portal www.sezonkiradnici.gov.rs:

Uzbekistan - 107 people,
Turkey - 71 persons (24 females),
Kazakhstan - 39 persons (16 females),
Ukraine - 23 persons (9 females),
India - 17 people,
Bosnia and Herzegovina - 3 persons,
North Macedonia - 2 persons,
Montenegro - 1 person,
Russian Federation - 1 person and
United States of America - 1 person.

Both people from the Russian Federation and the United States of America were female.

- Labour inspectors in Serbia have also been trained to identify trafficking cases, but due to insufficient staffing, they are unable to perform their duties efficiently enough and do not have the capacity to adequately detect such cases.

In the period September 23-24, 2021, a conference on "Risk Assessment and Prevention of Trafficking in Human Beings in Supply Chains" was organized by the Ministry of the Interior of the Republic of Serbia, the OSCE Secretariat and the OSCE Mission to the Republic of Serbia in Belgrade. The aim of the conference was to bring together all relevant stakeholders to discuss the topic of preventing and combating trafficking in human beings in supply chains. In addition to representatives of the Ministry of Interior and the OSCE, the conference was attended by representatives of other relevant ministries and institutions, prosecutors, courts, international organizations, civil society organizations, Chamber of Commerce and Industry of Serbia, companies and domestic and international experts. Since this topic was discussed for the first time in the region, the National Coordinators for Combating Trafficking in Human Beings from Bosnia and Herzegovina, Croatia, North Macedonia and Montenegro were also invited as guests to the conference. The conference presented the OSCE Model Guidelines and the recently adopted law (especially the French one) and initiatives on the prevention of trafficking in supply chains, the current state of the legal and institutional framework aimed at preventing and combating trafficking in supply chains, as well as policies of private and public companies related to socially responsible public procurement and respect for human rights, and some of the existing corporate policies and challenges in their implementation were presented. It was agreed to continue organizing conferences and meetings on this topic in 2022.

- Numerous activities are undertaken in the field of combating trafficking in human beings, especially taking into account the specifics of trafficking in human beings for the purpose of labour exploitation, as one of the forms of trafficking in human beings. The activities of the

Public Prosecutor's Office in the field of combating all forms of human trafficking are primarily aimed at prosecuting the perpetrators of this crime, through consistent implementation of the law and efficient action, specialization and training of public prosecutors, increasing the efficiency of international cooperation and international legal assistance, cooperation with other state bodies and civil society organizations, at the national and international level, and participation in strategic projects.

In order to achieve legality, efficiency and uniformity in the actions of all public prosecutors, on June 23, 2021, the Republic Public Prosecutor issued a General Mandatory Instruction in accordance with which all appellate and higher public prosecutor's offices appointed certain public prosecutors as focal points for the criminal offense of trafficking in human beings under Article 388 of the Criminal Code.

Also, in order to act more efficiently in the field of international legal assistance in criminal matters, the Mandatory Instruction of the Republic Public Prosecutor of August 15, 2016, defines one holder of the public prosecutor's office - the contact person for cases of international legal assistance in all higher public prosecutor's offices in Serbia.

In 2020 and 2021, police officers of the Ministry of Interior of the Republic of Serbia filed two criminal charges against five persons on reasonable suspicion that they had committed the criminal offense of Trafficking in Human Beings under Article 388 of the Criminal Code of the Republic of Serbia, for the purpose of labour exploitation in the areas of agricultural activity, specifically in the field of animal husbandry. The mentioned criminal offences affected three persons, one of whom was a foreign citizen.

In 2020, in the area under the jurisdiction of the Higher Public Prosecutor's Office in Novi Sad, based on a proactive investigation conducted in cooperation with the Police Administration in Novi Sad, two cases of human trafficking were discovered for the purpose of labour exploitation on farms. Following an investigation, charges were filed against three defendants, who had forcefully and under threats mislead and abused the difficult situation of seven persons whom they had solicited, transported and kept for the purpose of exploiting their work on the farm, for the crime of trafficking in human beings pursuant to Article 388, paragraph 6 in conjunction with paragraph 1 of the Criminal Code, which have been legally confirmed by the High Court in Novi Sad, before which criminal proceedings against the defendants are underway.

In these criminal cases, the competent public prosecutor's office cooperated with the Centre for the Protection of Victims of Trafficking, as well as the civil society organization ASTRA, in order to ensure timely reception and accommodation of victims of trafficking in human beings, to whom the competent public prosecutor determined the status of a particularly sensitive witness, *ex officio*, and their interrogation was conducted in a separate room ("screen room"), without the direct presence of the defendants and their lawyers.

One person, a victim of human trafficking for the purpose of labour exploitation in the field of agricultural activity (livestock), as a citizen of the Republic of North Macedonia, was returned to his homeland within the cooperation of the Ministry of Interior of the Republic of Serbia and the Centre for Protection of Victims of Trafficking with the authorities of North Macedonia. During the identification procedure, the person was provided with the necessary assistance and support which continued even after the person left the territory of the Republic of Serbia.

- Internally displaced persons and refugees from the former Yugoslavia, have equal rights and are involved in all measures, as well as all other citizens, in the field of protection, prevention and fight against human trafficking, in accordance with the legislative and strategic framework of the Republic of Serbia.
- The opinion of the experts of the Centre for the Protection of Victims of Trafficking in Human Beings is that it is possible that a significant number of cases of trafficking in human beings in agriculture are undetected and that a more proactive, intersectoral approach is needed. Among the particularly risky categories are people with intellectual and mental disabilities, but also other forms of disability, who are engaged on farms, in villages and on remote farms. Such persons are susceptible to manipulation, do not know their rights, have a low capacity for self-protection and are socially isolated.
- Indicators for the social protection system differ for children and adult potential victims of trafficking. In 2021, indicators for the education system were revised, and indicators for formal identification were made. Within the indicators for formal identification, special lists of indicators for recognizing labour exploitation and lists for recognizing slavery, slavery-like practices and servitude have been developed. These lists also differ for children and adults, and have a gender-sensitive component.

The Ministry of Labour, Employment, Veteran and Social Affairs has issued an Instruction on the manner of work of social protection institutions and social protection organizations for providing social protection services for children protecting children from child abuse, and indicators for recognizing child labour abuse have been developed, as well as a guide to their application.

Children living on such farms are also at high risk, especially children without parental care, who live in foster families. Due to the insufficient capacity of family accommodation centres and social work centres, control and support for foster parents is often inadequate, so there is a risk that certain foster parents will burden their children with work obligations. Although family accommodation is in principle a good form of protection, which gives excellent results, there are cases in which foster parents abuse their position, through the labour exploitation of children.

Within the project of the International Labour Organization "Country Level Engagement and Assistance to Reduce Child Labour - CLEAR", which was implemented in the Republic of Serbia in the period from 2015 to 2017, conducted a study "Rapid Assessment" of child labour abuse in agriculture in order to provide the necessary insight so as to develop activities and measures to prevent and eliminate the abuse of child labour in agriculture. As part of the research in 2017, a survey was conducted for households and for registered agricultural entities. Focus groups and interviews were also organized with children, parents, but also doctors and schools in rural areas where the research was conducted. The following recommendations for the Republic of Serbia were formulated within the research, which can also be used in the preparation of the thematic report of the UN Special Rapporteur on Trafficking in Human Beings:

- Address child abuse through rural development policies;
- Establish a central-level coordination body responsible for the prevention of child labour abuse;
- Strengthen inspection supervision over legal entities performing activities in agriculture, especially during seasonal works;

- Address the abuse of child labour through child protection policies, because the abuse of child labour can endanger child development and well-being;
- Increase the number of institutions for daily care of children in the peak season of agricultural works. In this way, parents will be able to leave their children in a specialized institution for child care and thus prevent the risk of child labour abuse;
- Define procedures through which local schools and clinics/health centres, as well as the competent centre for social work, will have a role in regular reporting on child labour abuse, as well as raising awareness of the local community about the harmfulness of child labour abuse and risks in agriculture.
- Design and implement a national campaign to raise awareness about the abuse of child labour in general, and the abuse of child labour in agriculture specifically, because this is probably the most common form of child labour in Serbia;
- Introduce disaggregation of administrative data on child labour abuse according to the definition: overwork and risky activities for different age groups.

Упитник

Сви ваши прилози су добродошли, а нарочито бих био захвалан на вашим коментарима и информацијама које се односе на следећа питања:

- Мигранти сезонски радници и визни режим за мигранте, правне празнине, изазови и предлози за измене;
- Родна равноправност, радници мигранти и експлоатација у пољопривреди;
- Извршење:
 - ✓ Пропусти у примени радних стандарда, ограничени обим радних стандарда и улога инспектората рада у пољопривредном сектору;
 - ✓ Етичко регрутовање радника и мониторинг над радом агенција за запошљавање;
 - ✓ Јачање људских права и радна права и дужна пажња у ланцима набавке – шта је рад, а шта није рад?
- Одговорност:
 - ✓ Ефикасност трговинских санкција у борби против трговине људима у пољопривредном сектору;
 - ✓ Осигуравање ефикасних истрага, гоњења и међународна сарадња у борби против некажњивости у пољопривредном сектору;
 - ✓ Изазови у примени тренутних превентивних програма, мера за побољшање приступа правди и осигуравање ефикасних правних средстава;
- Трговина људима из мањинских заједница, аутохтоних заједница, интерно расељених лица и избеглица у пољопривредном сектору;
- Права особа са инвалидитетом и трговина људима у пољопривредном сектору, ефикасна превенција, заштита и партнерске везе;
- Трговина децом у пољопривредном сектору, ефикасне стратегије превенције и заштите;
- Одрживост, климатске промене и трговина људима у пољопривредном сектору;
- Улоге синдиката, удружења радника и цивилног друштва у борби против трговине људима у пољопривредном сектору;
- Обећавајуће праксе за борбу против трговине људима у пољопривредном сектору.